

‘Succesvol zijn in het onderwijs: Hoe kijken de verschillende betrokkenen naar het wat, hoe en waarom van succes en falen?’

Dr. Anneloes Vandenbroucke (HIVA - KULeuven),
Prof. Philip Hermans (IMMRC - KULeuven)
& Ward Nouwen (CeMIS - UAntwerpen)

Workshop Slotcongres Oprit14, 4 december 2012

Opbouw van de workshop:

1. Presentatie paper: “Meritocratie, deficit denken en de onzichtbaarheid van het systeem. Discours over onderwijssucces en falen”
2. Reflectie op de onderzoeksresultaten
3. Discussie en vooruitblik

Presentatie onderzoeksresultaten

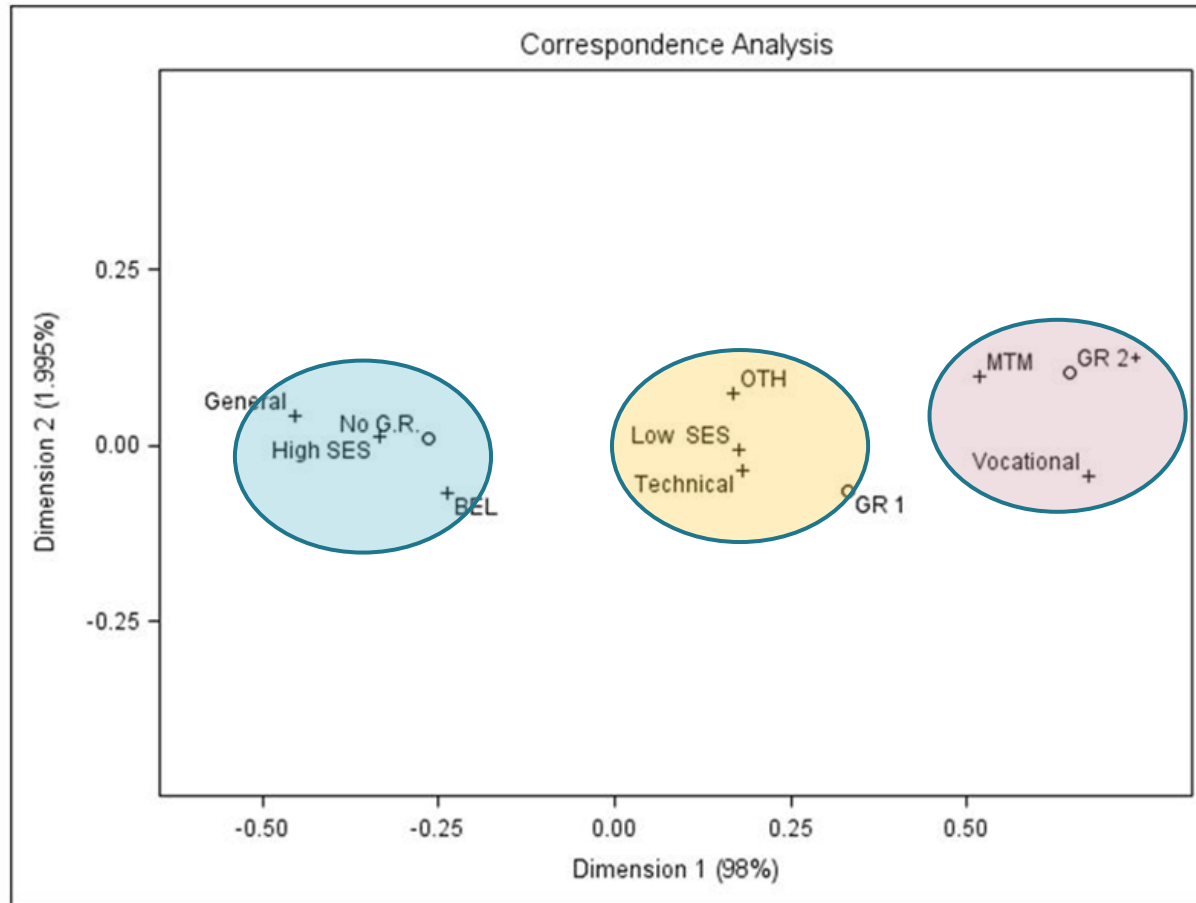
“Meritocratie, deficit denken en de onzichtbaarheid van het systeem. Discours over onderwijssucces en falen”

Dr. Noel Clycq, Ward Nouwen & Dr. Anneloes Vandenbroucke

Onderzoeksvragen:

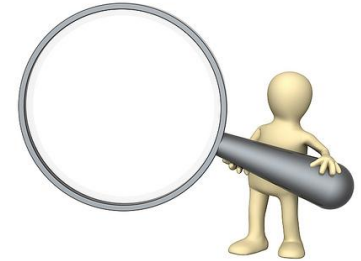
- a. Hoe wordt onderwijssucces/falen gedefinieerd?
- b. Hoe wordt onderwijssucces/falen verklaard?

Presentatie onderzoeksresultaten

Figuur 1: Correspondentieanalyse van de associatie tussen specifieke leerlingenkenmerken in onze steekproef

Presentatie onderzoeksresultaten

- ▶ Korte methodologische toelichting

Voor algemeen methodologisch kader zie paper & inleiding congres

- ▶ Specifiek:

- ▶ Kwalitatieve analyses
- ▶ Kwantitatieve analyses

Presentatie onderzoeksresultaten

a. Hoe wordt onderwijssucces/falen gedefinieerd?

► Dagdagelijkse betekenis

met verschillen in focus naar rolpatronen:

- competentieontwikkeling (leerkrachten)
- schoolresultaten (ouders)
- sociale competenties (leerlingen)

► Toekomstgerichte betekenis

Unaniem: Succesvolle onderwijsloopbaan gekoppeld aan goede arbeidsmarktpositie

Presentatie onderzoeksresultaten

▶ **Toekomstgerelateerde betekenis** beïnvloedt door sociale posities:

▶ **Nadruk extrinsieke motivatie** (~economische zekerheid)

I: Maar jij zorgt wel voor de, de motivatie en de prikkels? Veel meer als het vanuit zichzelf komt of?

M: Ja, toch wel, zo van het moet en 't is nodig en, en later kunde dan da, en ge verdient dan meer en kijk naar mij, ik heb geen diploma, 'k sta maar in een wasserijtje.

(Alleenstaande moeder met zoon in BSO, Gent)

▶ **Nadruk op intrinsieke motivatie** (~persoonlijke ontplooiing)

Ik vind de richting die ik doe wel heel interessant ja... vind da allez ik vind da boeiend en ik denk wel da ik daar later iets mee wil doen... ik weet da ik in de juiste richting zit... ik weet da ik zeker, da ik later zo iets wil worde in de wetenschap.

(Middenklasse leerlinge in ASO, Gent)

Presentatie onderzoeksresultaten

b. Hoe wordt onderwijssucces/falen verklaard?

Meritocratie: rechtvaardiging succes o.b.v. individuele inspanningen en competenties

*En dat merk je al als ze binnenkomen he. Als ze in het midden van 't jaar komen en uhm... ze willen elektriciteit doen... ik zeg nu maar iets. En dan zeg je van, oe dan val je in een moeilijke groep, zou je niet beter lassen doen bijvoorbeeld? "Oja, das ook goed!" Ja, dan weet je eigenlijk al genoeg.. dan weet je eigenlijk al genoeg he. **De motivatie is er niet.***

(Directeur, technische school, Genk)

*N: allé tis nu ni dat ik slim ben ofzo.. maar alléja... hoe moet ik dat uitleggen.. **ik kan het wel.. maar ik wil het niet.. allé dat zeggen de leerkrachten***

I: vindt ge dat zelf ook?

N: Nee Maar dat heb ik tot nu toe altijd gehoord

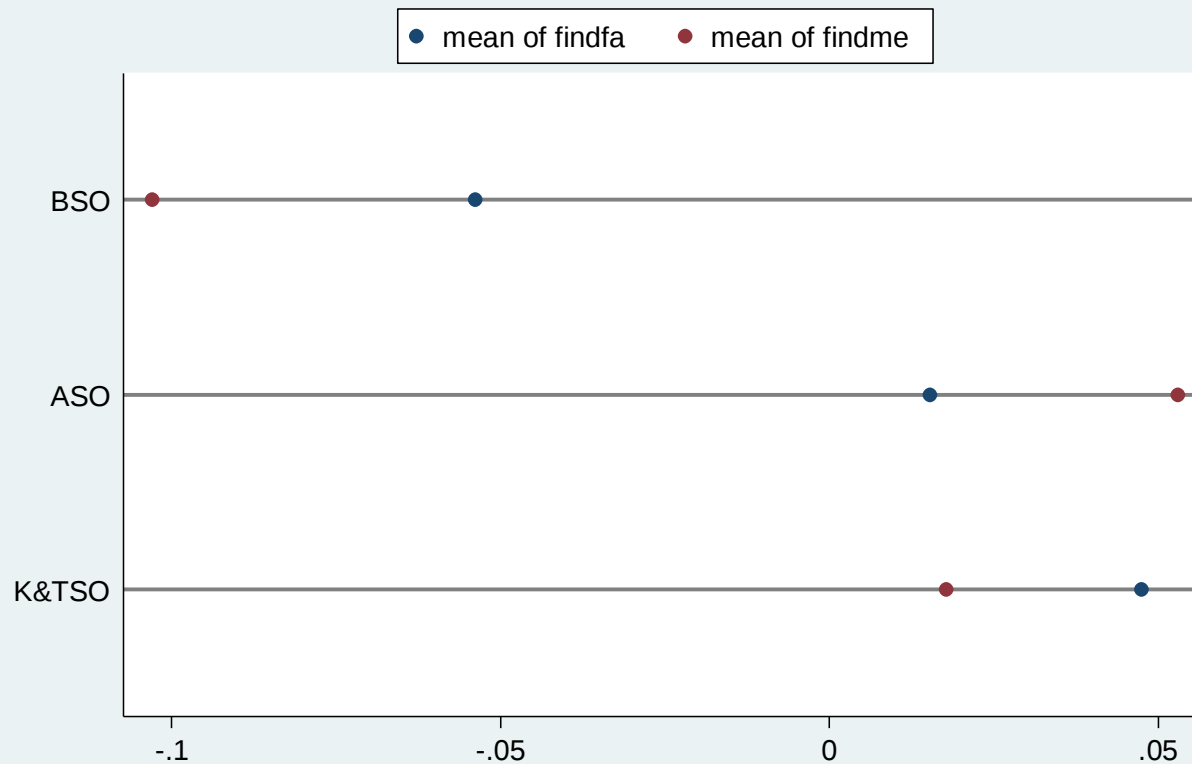
(Leerlinge van Marokkaanse origine, BSO Antwerpen)

Presentatie onderzoeksresultaten

- ▶ Verklaring o.b.v. **meritocratische waarden** bij leerlingen?
 - ▶ Succesvol door individuele verdienste
 - ▶ Falen door gebrek aan inspanningen
 - ▶ Falen door gebrek aan competenties
- ▶ Leerlingenkenmerken bepalend?
 - ▶ **Etnische achtergrond**
 - ▶ **Type secundair onderwijs**

falen dr. gebrek aan inspanning
success dr. individuele verdienste

Presentatie onderzoeksresultaten

► Meritocratisch discours gedeconstrueerd:

*Voor mij bestaat succes uit wat ge zelf hebt gedaan. **Niet omdat iemand anders kansen daarvoor geeft.** Ik vind, hoe moeilijk dat het dan ook is, dat ge dan het succes hebt omdat ge het dan toch **zelf gedaan** hebt. [...] Ik denk dat het voor een groot deel **aan die mensen zelf ligt.** Allez, ik weet dat er ook mensen zijn die het gewoon niet aankunnen of zo. [...] Als ge het niet aankunt, moet ge hier eigenlijk ook niet op school zitten.*
(Leerling zonder immigratieachtergrond uit middenklasse, ASO)

*Zoals ik al zei, is het studietoelaatbaarheidsproef van een secundaire school bepalend voor het publiek.. ja, stel dat wij geen BSO meer zouden aanbieden; ga je natuurlijk, excuseer me voor de term, veel minder leerlingen hebben met.... met **problematieken**, omdat in BVBL [beroepsvoorbereidend leerjaar, nvdr.] en beroepsrichtingen uiteraard veel leerlingen komen die in het watervalstelsel **gefaald hebben** op onderwijskundig vlak, of die euh, hoe moet ik zeggen, die met een probleem worden aangeduid, autisme, ADHD, **allerlei leerstoornissen** enzoverder, en ga zo maar door, psychosociale problematieken...*
(Coördinerend directeur, Antwerpen)

Presentatie onderzoeksresultaten

b. Hoe wordt onderwijssucces/falen verklaard?

Deficit denken: van problematiseren van het thuismilieu naar het culturaliseren van falen

***Thuis** wordt praktisch niet aan opvoeding gedaan. Laat staan dat ze opgevolgd worden he. [...] Ik vind dat allemaal eerlijk gezegd, tussen aanhalingstekens “**sukkelaars**”. [...] Het zijn soms wantoestanden hoor. Dat heeft allemaal te maken met die, die **taalachterstand** noem ik dat. Daar wordt niet aan opvoeding gedaan. Die jongens hebben de kans niet, die worden niet opgevoed, die worden gewoon ja, aan hun eigen lot overgelaten.*

(Leerkracht)

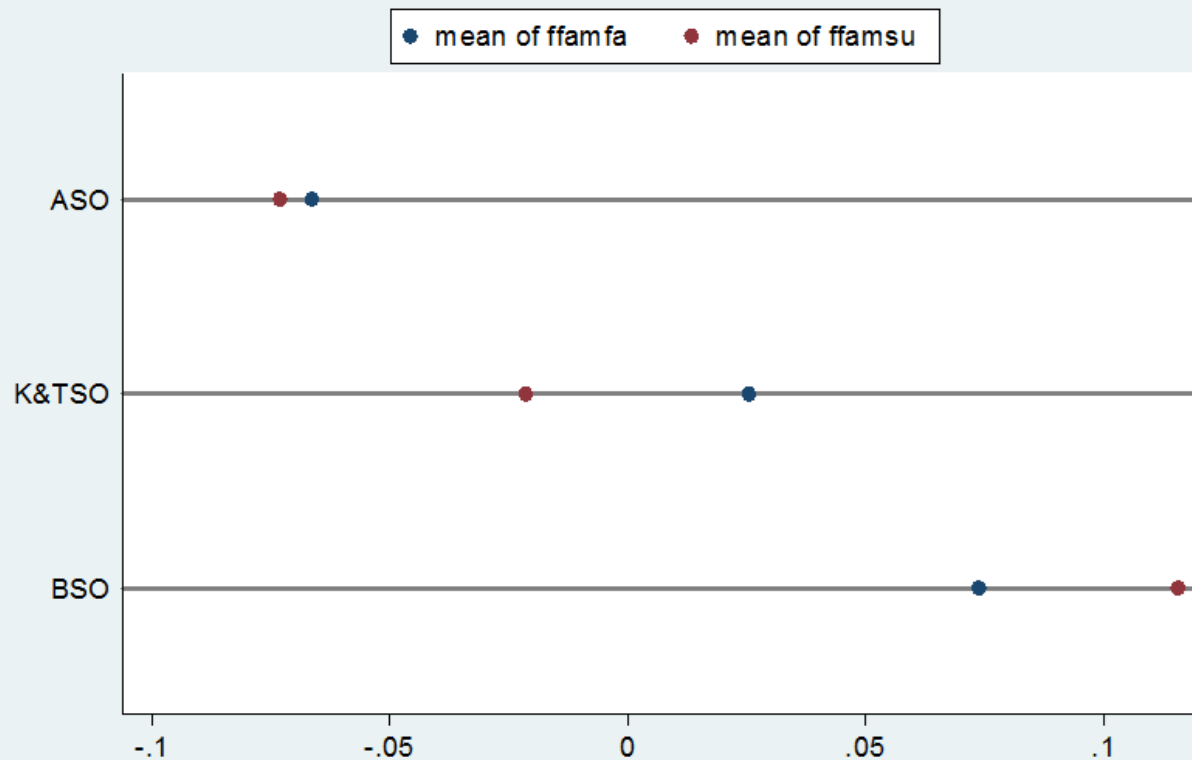
*Veel **allochtone leerlingen** presteren minder omwille vanwege hun **taalachterstand**. En vanwege hun **thuisituatie**, buiten het feit dat zij dus vaak, en zeker hier in Genk, in “**citéwijken**” wonen*

(Taalleerkracht)

Presentatie onderzoeksresultaten

- ▶ Verklaring o.b.v. **deficit denken** bij leerlingen?
 - ▶ Succesvol door positief studieklimaat
 - ▶ Falen door gebrek aan ondersteuning in de familiecontext
- ▶ Leerlingenkenmerken bepalend?
 - ▶ **SES**
 - ▶ **Etnische achtergrond**
 - ▶ **Type secundair onderwijs**

falen dr. thuisomgeving
succes dr. goed studieklimaat; breder dan familie!

Presentatie onderzoeksresultaten

Deficit denken gedeconstrueerd:

- ▶ Etnische minderheidsachtergrond bijkomend deficit t.a.v. socio-economische kansarmoede

*Ik zeg het juist, ik heb een autochtone leerling, zijn ouders zijn analfabeet, die werkt zich te pletter en die haalt vijfjes en vijf en een halfjes. Maar die, **die allochtone leerlingen zijn dan nog zwakker.** En die zijn meestal nog minder gemotiveerd, dan kom je weer terecht bij die hele cyclus, en al die factoren die meespelen
(Taalleerkracht)*

- ▶ Taalproblemen sterk geculturaliseerd

*Lkr.: vaak wordt er dan **bij de autochtone leerlingen meer gezocht naar externe factoren dan bij de allochtone.***

I: Wat bij bedoelt u met externe factoren?

*Lkr.: Ja of er dyslexie is, of die dingen allemaal.. waar ze eigenlijk niet echt iets aan kunnen doen. Ik heb, op al die jaren dat ik lesgeef maar **heel weinig autochtone leerlingen gehad die echt taalzwak waren.**
(Taalleerkracht)*

Presentatie onderzoeksresultaten

Deficit denken gedeconstrueerd:

- ▶ Gestigmatiseerde leerlingen en ouders nemen deficit denken over

Ze [moeder] zei zo van: “ja als er veel Turkse meisjes ofzo in je klas zitten dan verander ik je gewoon van klas. Hoe minder Turken hoe beter...”

(Leerlinge van Turkse origine)

I: Zijn er ook ouders die hun kinderen niet naar deze school sturen?

Dir.: Omdat er teveel allochtonen. Krijg ik heel regelmatig te horen. Zelfs van allochtonen, hè. En dan antwoord ik maar ja, jij bent toch ook Turk. Zij zien dat niet. Zij zijn de betere Turk.

(Directeur)

Presentatie onderzoeksresultaten

Conclusie

Ogenschijnlijk contradictorische verklaringen voor succes en falen in onderwijs

- ▶ Individualiseren van onderwijssucces

(meritocratie ~individuele verdienste)

- ▶ Culturaliseren van onderwijsfalen

(deficit denken ~bepaald door groepslidmaatschap)

Presentatie onderzoeksresultaten

Conclusie

- ➔ Individuen in slachtofferrol door gebrek aan erkenning van 'eigen' agency
 - ▶ Leerlingen slachtoffer van hun thuissituatie
 - ▶ Ouders slachtoffer van hun cultuur
 - ▶ Leerkrachten slachtoffer van multiculturele samenleving

1) Presentatie onderzoeksresultaten

Conclusie

Kritische kanttekeningen bij dominante discours:

- ▶ Meritocratisch onderwijssysteem als fair, neutraal en democratisch (~rol van witte raven)
- ▶ Etnische meerderheidsidentiteit/-cultuur als enige referentiekader beschouwd
- ▶ Geprivilegieerde positie van dominante klasse blijft verhuld en wordt nog versterkt

Reflectie op onderzoeksbevindingen

door Prof. Philip Hermans (IMMRC – KULeuven)

Discussie en vooruitblik